

POSTANOWIENIE

Dnia 23 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Roch

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

w sprawie **W. A. i R. S.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na posiedzeniu bez udziału stron

w dniu 23 października 2024 r.

wniosku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 9 października 2024 r., sygn. akt II
AKa 221/24

o przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu
na podstawie art. 37 k.p.k.

postanowił:

nie uwzględnić wniosku.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 9 października 2024 r., wydanym w sprawie o sygn. akt II AKa 221/24, Sąd Apelacyjny w Lublinie na podstawie art. 37 k.p.k. zwrócił się do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, powołując się na dobro wymiaru sprawiedliwości. W uzasadnieniu tej decyzji wskazano nadto, że przedmiotem sprawy jest rozpoznanie apelacji, wniesionych przez prokuratora, pełnomocnika R. S., pełnomocnika W. A. oraz pełnomocnika Prezesa Sądu Apelacyjnego w Lublinie reprezentującego Skarb Państwa, od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach, zasądzającego na rzecz

wnioskodawców od Skarbu Państwa zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane uprzednio w sprawie Sądu Okręgowego w Siedlcach, sygn. akt II K 18/21, a następnie Sądu Apelacyjnego w Lublinie, sygn. akt II AKa 330/21. Powyższe okoliczności – zdaniem sądu wnioskującego – mogą w odczuciu społecznym wzbudzić przekonanie o braku warunków do obiektywnego orzekania. Tym samym podniesiono, że dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu.

Sąd Najwyższy uznał co następuje.

Wniosek Sądu Apelacyjnego w Lublinie na uwzględnienie nie zasługuje, jako że orzeczenie je formułujące wydane zostało wbrew innym obowiązującym przepisom prawa.

Określona w art. 37 k.p.k. instytucja stanowi wyjątek od zasady rozpoznania sprawy przez sąd miejscowo właściwy, zatem jej zastosowanie powinno mieć miejsce jedynie wówczas, gdy przemawiają za tym szczególne względy, związane z dobrem wymiaru sprawiedliwości. Wystąpienie przez sąd właściwy miejscowo z tego rodzaju wnioskiem i następnie decyzja podjęta w tym przedmiocie przez Sąd Najwyższy ma charakter fakultatywny („Sąd może”).

Na kanwie sprawy, w której to obecnie Sąd Apelacyjny w Lublinie wystąpił z wnioskiem o przekazanie sprawy zauważyć wszak trzeba, iż zgodnie z art. 554 § 2a k.p.k. stroną tego postępowania, prowadzonego z wniosków R. S. i W. A. o zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie, jest m. in. Skarb Państwa, którego reprezentantem jest Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie. Nie sposób nie dostrzec także, że Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie jest jednym z podmiotów, które złożyły apelację od wyroku sądu I instancji, tj. Sądu Okręgowego w Siedlcach.

W tego typu postępowaniach do niedawna istniał w judykaturze i doktrynie spór odnośnie do dopuszczalności stosowania przepisu art. 44² k.p.c. w oparciu o

odesłanie zawarte w art. 558 k.p.k. Rozstrzygnięte one jednak zostały wydaną przez Sąd Najwyższy uchwałą składu 7 sędziów z dnia 17 stycznia 2024 r., sygn. akt I KZP 4/23, zgodnie z którą sformułowanie „w kwestiach nieuregulowanych”, zawarte w art. 558 k.p.k., pozwala na stosowanie art. 44² k.p.c. w sprawach prowadzonych na podstawie Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, a także w sprawach prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (OSNK 2024/4/18). Sąd Najwyższy wskazał w szczególności, iż art. 44² k.p.c. jest kategoriyczny w swej treści i w układzie procesowym w nim wskazanym nakazuje podjęcie działań zmierzających do przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu, a nie sposób uznać, że przepis art. 37 k.p.k. rozciąga się znaczeniowo również na sytuację unormowaną w art. 44² k.p.c., bowiem odpowiednikiem art. 37 k.p.k. w procedurze cywilnej jest art. 44¹ k.p.c. (por. także P. Feliga (w:) T. Szanciło (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-458. Tom I, 2023, wyd. 2, art. 44², teza 4). Tym samym procedura karna stosowana dla rozstrzygania tego rodzaju roszczeń o charakterze cywilnym nie posiada uregulowania nakazującego obligatoryjne przekazanie sprawy innemu sądowi niż właściwy miejscowo. Nadto, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP gwarantuje prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Właściwość sądu nie jest więc wartością samą w sobie, jeśli nie jest powiązana z innymi wskazanymi przymiotami, w tym bezstronnością. Nie budzi wątpliwości, że w odbiorze zewnętrznym nie może pozostać obiektywnym sąd, który miałby rozstrzygać sprawę, w której dochodzone roszczenie wiąże się z działaniem tego sądu lub sądu nad nim przełożonego, a nadto organem reprezentującym Skarb Państwa jest prezes jednego z tych sądów, którego interesy pozostają w sprzeczności z dochodzącym odszkodowania lub zadośćuczynienia. Taki układ procesowy wskazuje na konieczność zastosowania art. 44² k.p.c., mającego charakter obligatoryjny, który nie pozostawia żadnego pola do uznaniowości, a zatem znacznie lepiej chroni konstytucyjną i konwencyjną zasadę bezstronności sądu (por. także M. Muliński (w:) A. Góra-Błaszczkowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz do art. 1-424(12), 2020, teza 2). Z

tych też względów, **w sprawach prowadzonych na podstawie rozdziału 58 k.p.k. należy w oparciu o przepis art. 558 k.p.k. odpowiednio stosować art. 44² k.p.c. w sytuacji wystąpienia przesłanek w tym przepisie przewidzianych. Norma ta przy tym, z uwagi na nieuregulowanie tej kwestii w Kodeksie postępowania karnego oraz swój obligatoryjny charakter, ma niewątpliwie pierwszeństwo przed korzystaniem z fakultatywnej regulacji przewidzianej w art. 37 k.p.k.**

Stwierdzić zatem należy, iż stroną przedmiotowego postępowania jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest sąd przełożony nad sądem właściwym do rozpoznania sprawy (Sąd Apelacyjny w Lublinie). Sąd właściwy do rozpoznania sprawy winien więc z urzędu przedstawić akta sprawy temu sądowi przełożonemu, który zobowiązany był przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym, mającemu siedzibę poza obszarem właściwości sądu przekazującego. Okoliczności te trafnie dostrzegł Sąd Okręgowy w Siedlcach, wydając w dniu 26 czerwca 2023 roku postanowienie w tym przedmiocie (k. 34 akt sprawy). Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 12 lipca 2023 roku wniosku tego jednak nie uwzględnił (k. 41 akt sprawy). Powyższa decyzja doprowadziła do sytuacji, w której w przedmiotowej sprawie wyrok w pierwszej instancji zapadł w Sądzie Okręgowym w Siedlcach, a od którego to pełnomocnicy wnioskodawców, a także pełnomocnik Prezesa Sądu Apelacyjnego w Lublinie, wywiedli apelację.

W przedstawionych realiach sprawy to Sąd Apelacyjny w Lublinie powinien zatem na podstawie art. 44² pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. przekazać sprawę innemu sądowi okręgowemu mającemu siedzibę poza obszarem właściwości Sądu Apelacyjnego w Lublinie, traktując przedstawienie akt sprawy przez Sąd Okręgowy w Siedlcach wraz z apelacjami jako przedstawienie akt sprawy sądowi przełożonemu, o którym mowa w art. 44² pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. Następnie wyznaczony w ten sposób sąd okręgowy, winien akta przedstawić właściwemu dla swojego położenia sądowi drugiej instancji (sądowi apelacyjnemu), celem rozpoznania złożonych apelacji (por. postanowienia SN z dni: 30 stycznia 2020 r., III CO 4/20, OSNC 2020, Nr 9, poz. 78; 29 stycznia 2020 r.,

V CO 8/20, LEX nr 3218341; 8 marca 2023 r., III CO 123/23, LEX nr 3514334; 5 marca 2024 r., III KO 8/24, LEX nr 3694149; J. Derlatka, K. Flaga-Gieruszyńska, J. Misztal-Konecka (w:) K. Flaga-Gieruszyńska i P. Osowy (red.), System postępowania cywilnego. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania. Tom 3A, Warszawa 2024, s. 665, teza 371; E. Stefańska (w:) M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477(16), tezy 6-9, 14).

Już na marginesie tylko zauważyć należy, że w pełni aktualne pozostaje stanowisko Sądu Najwyższego prezentowane na gruncie procedury cywilnej, że adresatami normy zawartej w art. 44² k.p.c. są sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji i sąd nad nim przełożony. Z tego też względu przepis ten nie dotyczy kolejnego sądu przełożonego nad tym sądem, który jest sądem przełożonym nad sądem pierwszej instancji, wobec czego art. 44² k.p.c. co do zasady nie przewiduje, by w procesie przekazywania sprawy, na podstawie przesłanek wynikających z tego przepisu, uczestniczył Sąd Najwyższy (zob. m. in. postanowienia SN z dni: 30 stycznia 2020 r., III CO 4/20, OSNC 2020, Nr 9, poz. 78; 29 stycznia 2020 r., V CO 8/20, LEX nr 3218341; 4 lutego 2021 r., V CO 2/21, LEX nr 3174402).

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[J.J.]

[ms]